

sában és a havasi legelők lehető okszerű kezelésében egy oly alkalom kínálkozik, melyet csak ki kell használni, hogy ez által mezőgazdaságunkat a leghathatósabbban támogassuk, közgazdaságunkat pedig egy új, eddig még majdnem parlagon hevert terület által gazdagítsuk.

Más módon ezen vidékek lakosságának jólétét általánosabban, gyorsabban és hatályosabban fejleszteni és adóképeségét fokozni nem lehet.

Ezzel nemcsak a Kárpátok lakóinak tartozunk, hanem ezen lépés, méltányosság szempontjából, köztgyeink mindinkább fokozódó mérvben érvényesülő centralisztikus szervezetének is, természetes korrek-torját, ellensúlyozóját képezné.

Ne feledjük el soha, hogy ez ország csak akkor fog valóban nagygyá, hatalmassá és legyőzhetlenné válni, ha nemcsak központjában van pezsgő élet, hanem ha az ország legtávolabb eső határvidékein is utat nyitunk a fokozatos haladásnak!

Borostyánkői Egán Ede.

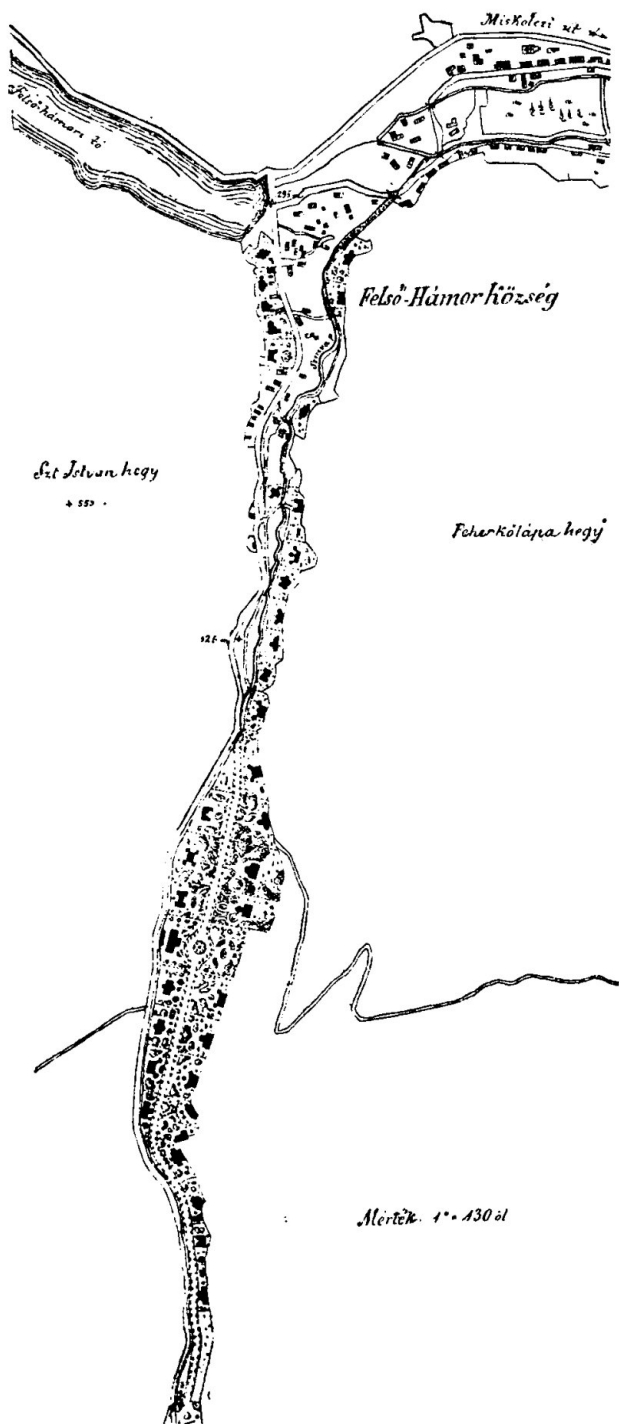
A diósgyőr-hámori völgy.*)

(8 képpel s 1 tervrajzzal.)

Mikor azok a szép verőfényes napok az alföldi síkság ringó kálásztengerét aransárgává érlelik s a fölszendülő első kaszapengés a vetésben meglapúlt fűrjet fészkeről elrebbenti, a Felvidéken úgyszólván még csak akkor köszönt be az igazi kikelet. A mezők virága még teljes pompájában díszlik, nem hervasztja őket a nap tikkasztó melege, mint már oda alá délen, a szántóföldek zöldelő kalásza még jóformán ki sem hányt a fejét, a levegő üde, éltető s szinte balsamos a fenyves erdők leheletétől. S a Magas Tátra vidékének e kései tavasza minden évben ezer meg ezer embert csalogat ide a Kárpátok fenséges alkotású tájaira, a fenyvesrengetegek árnyékán menedékhelyet keresni a nyár égető heve ellen.

Én meg mint a sívó homokpusztaságok jámbor hitű beduinja nem törődve a nap tikkasztó melegével, akkor kelek innen vándor-útra, vágyaim Mekkája, szép „*Palócország*“ felé, s mielőtt annak határát átlépném, rendszeren megpihenek vándorútam egy kis oázisán,

*) Az ezen cikkhez tartozó képeket *gróf Bethlen András* földművelésügyi miniszter úr Ő Nagyméltóságának szivességéből közölhetjük, kinek egyesületünk irányában tanúsított ezen kiváló előzékenységeért e helyen is legmélyebb köszönetünket fejezzük ki. *Szerk.*

a lombos erdőkkel koszorúzott Bükk hegyek egy elrejtett kicsiny zúgában.

Úgy hiszem nem hiába való munkát végzek talán, ha nyári pihenésem e kedves helyéről itt egyetmást elmondok, sőt talán érdekelni is fogja a szíves olvasók egy részét, mert e hely szintén egyike azoknak, melyeket az állam nyaralók építésére a közelmúltban kiszemelt:

Turista-ember, ha Miskolcz-ra vetődik, ne sajnáljon hát egy napot s nézze meg a helyet, melyet Kazinczy Magyar-Tempének nevezett, s melyről Petőfi is azt írta naplójegyzetében: oly szép, hogy ha az angyalokat még egyszer kiűznék a Paradicsomból, egy résztük e völgyet választaná lakóhelytül.

A diósgyőri Hámor vidéke ez, mely Miskolcztól nyugati irányban benn a Bükkhegyek egy keskeny völgyében fekszik.

A Hámori-völgy felső része, a kijelölt nyaraló-telkekkel.

Útunkat legjobb ha kocsin tesszük meg, mert útközben is sok érdekes megtekinteni valóra akadunk.

Miskolczt elhagyva, egy tágas völgymedence területére elöltünk, melyet a Bükknek kelet felé bocsátott nyúlványai alkotnak. E völgyteknő közepén halad keresztül a fehér, poros országút, melytől a jobbra-balra elterülő szántóföldek tábláit, főleg észak felől laukás szőlődombok szegélyezik be. Odább a völgy délnyugati részében hatalmas füstoszlop emelkedik a magasba a diósgyőri vasgyártelep kéményeiből, még távolabb nyugatra egyszerű falusi házak csoportjától körülveve daliás idők pusztuló emlékét, a regényes diósgyőri vár omladozó négy bástya-tornyát látjuk az erdővel sűrűn benőtt hegyek oliv-zöldjéből előtűnni.

Félórai út után poroszkáló lovainkkal az országútról balra letérve, megnézhetjük a *vasgyár* nevezetességeit, mert ha egyéb nem, de a vasúti sínek készítésének módja, vagy a megolvasztott izzó acéznak formákba való öntése, mindenesetre érdemes a megtekintésre. A gyár nagyobb lendületet csak az újabb időben nyert, még pedig oly mérvben, hogy a két évtizeddel ezelőtt még csak igénytelen telep ma már úgyszólván gyári város, melynek szép számú s jó részben intelligens lakossága, fasorokkal beültetett s gondosan ápolt utcái, kertekkel körülvett csinos verandás házai vannak s azonkívül egy berendezésre és felszerelésre nézve pártját ritkító elemi iskolája.

A gyártelepről útunkat nyugati irányban tovább folytatva, kevés idő múlva elérjük *Diósgyőr* nagyközséget, mely a Bükkhegyek közvetlen közelében épült. Megtekinteni való nevezetességei: hideg tükörfürdője és régi várának romjai. Amazt elég kényelmes berendezése és páratlanul egészséges fürdővize daczára csaknem teljesen mellőzi a közönség. Nyaraló vendége alig akad egy-kettő s fürdőjét csaknem kizárólag a községbeliek s a környékről kirándulók használják. Tágas négyszögű fürdőmedencéibe kőcsatornán ömlik be a tiszta, hegyi forrásvíz, melyet ha a Hámorba kiránduló turista, a korai nyári reggel daczára legalább egy fél órára igénybe vesz, higgye el, hogy nem bánja meg, mert vére felfrissül, izmai megacélosodnak, a test mintegy megkönnyebbülve, úgyszólván újjá születik e félórai fürdés után.

A fürdőtől nem messze, keletre vannak a vár romjai, melyek szintén érdemesek a megtekintésre a hozzájuk fűződő történelmi múltnál fogva is.

A könnyen hozzáférhető sziklás dombon négyszög alakban épült várnak ma már csak négy bástya-tornya van meg, melyeken a góthikus

Hámor falu egy részlete.

(Váncza Emma és Dr. Fischer Samu fényképei felhasználásával rajzolta Háy Gyula.)

A Szinva egyik esése.

(Váncza Emma és Dr. Fischer Samu tényképei felhasználásával rajzolta Hány Gyula.)

építkezési stílusnak kétségtelen bizonyítékául a csúcsíves boltozatok nyomai még tisztán kivehetők.

A vár, ha hiszünk Anonymusnak, Béla király névtelen jegyzőjének, már a IX-ik században fennállhatott. Ugyanis Anonymus azt írja „De gestis Hungarorum“ című művének 31. fejezetében, hogy: „Árpád vezér Bugurnek, a Borsu (Bors) atyjának a *Tupulnucea* (Tapolcza) folyótól a *Souyouig* (Sajó) terjedő nagy földet adományozta, mely most *Miskoucy*nak (Miskolcz) neveztetik; és adott neki egy várat, melynek neve *Geuru* (Győr) és ezen várat fia Borsu, a maga várával, melyet *Borsod*nak neveznek, egy vármegyévé egyesítette.“*)

A vár az 1241 ki tatárdúlás alkalmával elpusztult s valószínűleg az *Anjouk* idejében épült föl, mert okleveleink tanúsága szerint már *Nagy Lajos* királynak anyyira kedves mulatóhelye volt 1369 óta, hogy évente nemcsak gyakran fölkereste azt, hanem az őszi vadászatok alkalmával huzamosabb ideig is tartózkodott ott, sőt a karácsonyi ünnepeket már rendszeren a diósgyőri várban töltötte; nemkülönbén kedves tartózkodási helye volt *Zsigmond* királynak is, a ki később második nejének *Borbálanak* adta több más birtokkal együtt, hogy azok jövedelméből a királynői udvartartás költségeit fedezze. Regényes fekvését örömezt fölkereste *Hollós Mátyás* neje *Beatrix* is, s szívesen tartózkodott falai közt huzamosbb ideig.

A nép hite szerint e várat valamikor az egri várral egy földalatti titkos út kapcsolta volna össze, melynek ugyan az újabb kutatások semmi nyomára nem akadtak.

Diósgyőrt magunk mögött hagyva, útunkba esik még a régóta fennálló híres diósgyőri *papírgyár* is, mely az országút mellett balra, terebélyes vén fák árnyékában van. Innen aztán egyenesen nyugat felé haladunk s egy kis déli irányú kanyarulattal elérjük a hátori völgy szikla-kapuját, hol útunknak fenségesebb része kezdődik.

Valami kellemesen hűs, üde, éltető légáramlat csap itt arcunkba s mintegy varázstítésre feltáruul előttünk a Bükknek isteni szépségű tájéka, melynek szemléletével nem győz betelni a lélek. Emitt százados tölgy- és bükkerdők aljában haladunk el, majd meg tovább égnék meredő, kopasz sziklafalak szorosában, melynek magasztos csendjét a köszirtek tövében tova siető *Szinva patak*nak tompa morajú zuhogása veri föl csupán. A lélek fantáziája működni kezd s mintha a klasz-

*) „Ibi etiam Dux dedit Bugurnec patri Borsu terram magnam a fluvio Tupulnucea usque ad fluvium Souyou, quae nunc vocatur Miskoucy; et dedit ei castrum, quod dicitur Geuru; et illud castrum filius suus Borsu cum suo castro, quod dicitur Borsod, unum fecit Comitatum.“

szikus Hellas cyklopsi bástyái előtt állanánk, melynek szűrke, mohalepett kövei között egy-egy zöldelő bokor titotte föl tanyáját. Látásunk határa szűkre szorul ugyan e merész emelkedésű sziklafalak között, de a mit látunk az leköt, megbüvöl s lelkünket valami szokatlan édes érzés fogja el, mintha nem is e földön, hanem mesés világok tündéri tájain járnánk. A völgy szoros majd hirtelen kiszélesbedik s magunk előtt látjuk az egyszerű kis helységet fehérre meszelt házaival.

A völgyet meglehetősen magas erdővel sűrűn benőtt hegyek környezik, melyek közül a déliek aljában itt-ott a pázsitos tisztások smaragdzöldje válik ki az erdők sötétebb coloratúrájából, az északi részen levők oldalában pedig korlátal ellátott fehér szekerút vonul végig s egy kiszökellő szikla alagútján keresztül a háromi völgy felső vidékére vezet.

A táj e festői szépségét kiegészíti a fürdő közelében levő gyönyörű vizesés, a mely egy mesterségesen készült boltozatos üregből előtörve, hatalmas sziklatömbök között zuhog alá.

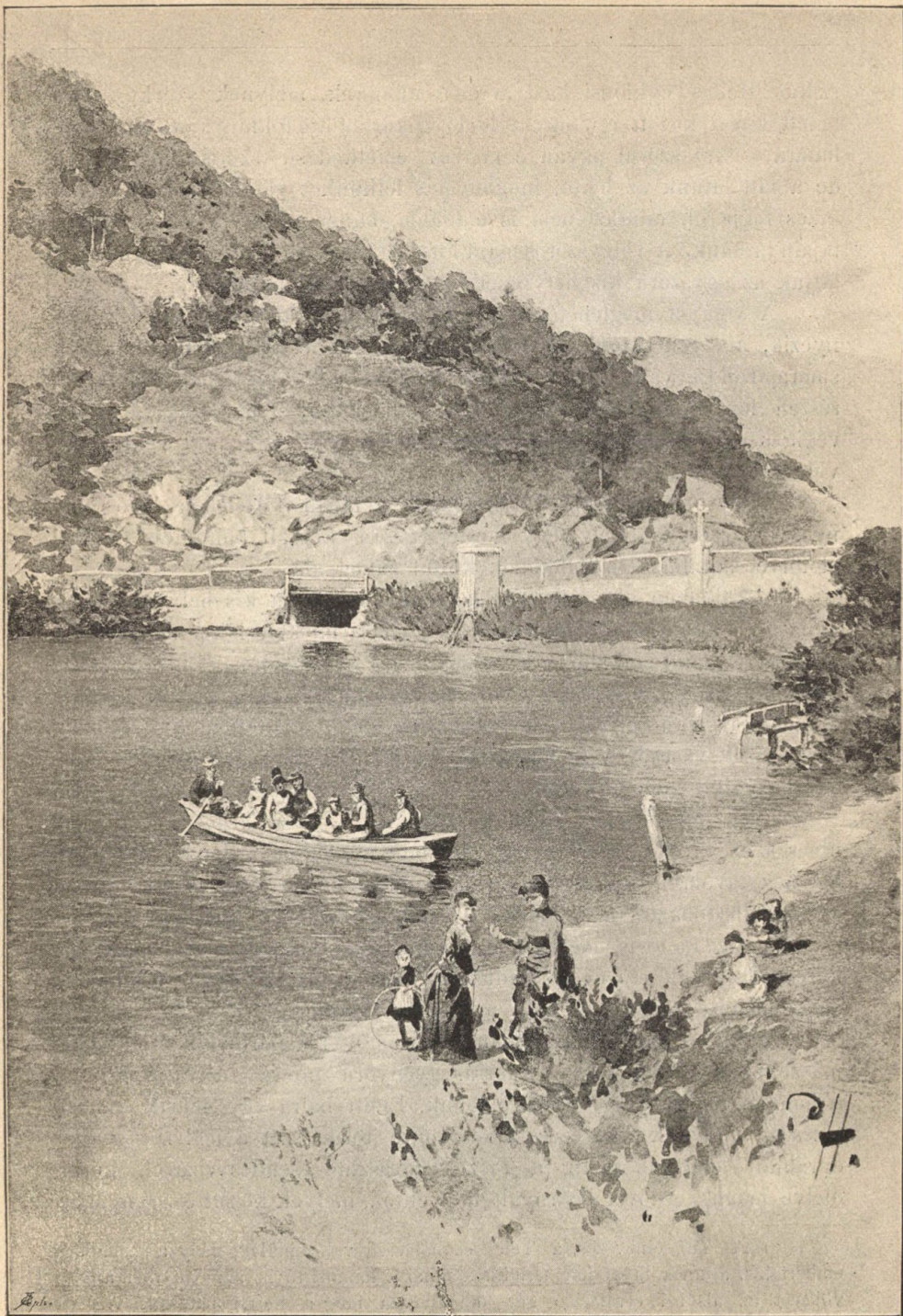
A különben alig pár száz lakosságú egyszerű kis helység nyáron át meglehetősen benépesül. Vendégei jobbára miskolcziak s nem annyira fürdőjeért, mint inkább egészséges levegőjeért keresik föl. Fürdője nagyon is a kezdetlegesség stádiumában van még, alig néhány kabinja fakádakkal van ellátva, melyekbe az előbb említettem kis zuhatag tiszta vizét vascsöveken keresztül vezetik be s izzóvá hevített vasdarabok által melegítik föl.

Ilyen mesterséges úton készítik itt a *vasas-fürdőt*. Vendéglője nincs s ez az oka, hogy a nagyobb látogatottságot érdemlő gyönyörű helynek távolabbi vidékről nyaraló vendége úgyszólván nem is akad.

A fürdőháztól nem messze a vizesés közelében találunk egy kis *csepegőkő-barlangot* is, melyhez egy szűk, sziklába vájt sötét tornáczon keresztül jutunk el, deszkapadlókon, mert a sziklafolyosó alján egy eléggé bővizű patak siet ki a nyári nap verőfényére.

A faluból nyugoti irányban menve egy kis partoldalt kell megmászunk s elérjük a Szinva forrás gyönyörű tájára vezető kocsiutat, a honnan fenséges kép tárul elébünk. Emitt balra egy másik zuhogó vizesés, melynek vize ezer gyöngyökre törik szét a mélység szikladarabjain, előttünk pedig a *Taj**) zöldesszínű csendes vizével, körülölelve magas, erdővel beárnyalt hegyektől, melyek között északnyugati

*) A *Taj* elnevezés, a Teich szóból ered valószínűleg, mely a németben emberi kéz alkotta tavat jelent, mint a minő a háromi tó is, a mennyiben a felső völgyet az alsótól elválasztó gát akadályozza meg a hegyi patakok vizének lefolyását s így gyülemlik meg a víz a részben mesterséges medenczében.

A Taj (a Hámori-tó) a gáttal.

(Váncza Emma és Dr. Fischer Samu fényképei felhasználásával rajzolta Hány Gyula.)

A Taj. (A Hámori-tó.)

(Váncza Emma és Dr. Fischer Samu fényképei felhasználásával rajzolta Hary Gyula.)

kanyarulattal mintegy egy kilométernyi távolságra nyulik be, a hol sással benőtt lápos ingovány jelöli nyugati határát. Sima tükörét nem zavarja semmi, legfőlebb egy-egy tovasiető kis csolnak vagy egy arra tévedt vándorszellő hozza olykor hullámos rezgésbe felületét.

A hegyek oldaláról közvetlen a tó partjáig ereszkedő bükkerdők árnyékában, délen gyalogút, északon pedig kocsit vezet a tó körül, melyet páratlanul szép fekvéseért és vidékeért méltán nevezhetnének a *Bükk gyöngyének*. Egy darab ez a paradicsomból vagy a mesebeli tündérek kertjéből s szebbnek talán a fanatikus rajongás ábrándozó álmaiban a Mahomed lelke sem látta a hetedik menyországot. A táj szépsége megbabonáz s a ki egyszer látta, nem mosódik ki emlékéből soha annak képe, hanem lelkét elfogja a vágy gyönyörködhetni még egyszer a természet e remek panorámájában.

A Szinva forrásvidékére vezető déli irányú kocsit mindkét oldalán még jó darabon sorakoznak egymás mellé a gyümölcsös kertekkel körülvett egyszerű kis fehér házikók, melyek szárazabb és egészségesebb voltuknál fogva kapósabbak mint az alsó völgyben levő kissé nyirkos lakások. A völgy e felső része jelöltetett ki nyaralók építésére is.

A tó északi partjainál végig vonuló szekerút messze visz be a hegyek közé s egy, e hosszanti völgy nyugati zúgába elrejtett kis községbe vezet el, melynek neve Ó-Massa. Tótajkú, de már nagy részben megmagyarosodott lakóinak száma alig éri el a 150 et. Innen érdekes turista-kirándulást tehetünk a község közelében emelkedő *Szentlélek-hegyre*, melynek eléggé meredek lejtőin terepélyes fáktól beárnyalt gyalogút vezet föl a hegy fensíkszerű lapályára, melynek nesztelen siri csendességébe valamikor jámbor szerzetesek zengő zsolozsmája vegyült bele, a kiket az aszketikus szellemű középkor vallásos buzgósága a világ zajától e félre eső helyen is a magasba vezetett, közelebb Istenhez. A pálos-rendi szerzetesek néhány lakott itt. Kolostoruknak, s góthikus ívezetű templomuknak romjai évszázados fák lombjaitól eltakarva, még ma is fennállanak. Valószínű, hogy a templom a Szentlélek tiszteletére emeltetett s innen a hegy neve is.

A kolostor csak a múlt század végével pusztulhatott el, mikor II. Józsefnek a szerzetes rendek eltörlésére vonatkozó rendelete folytán lakói kénytelenek voltak a zárda falait örökre elhagyni.

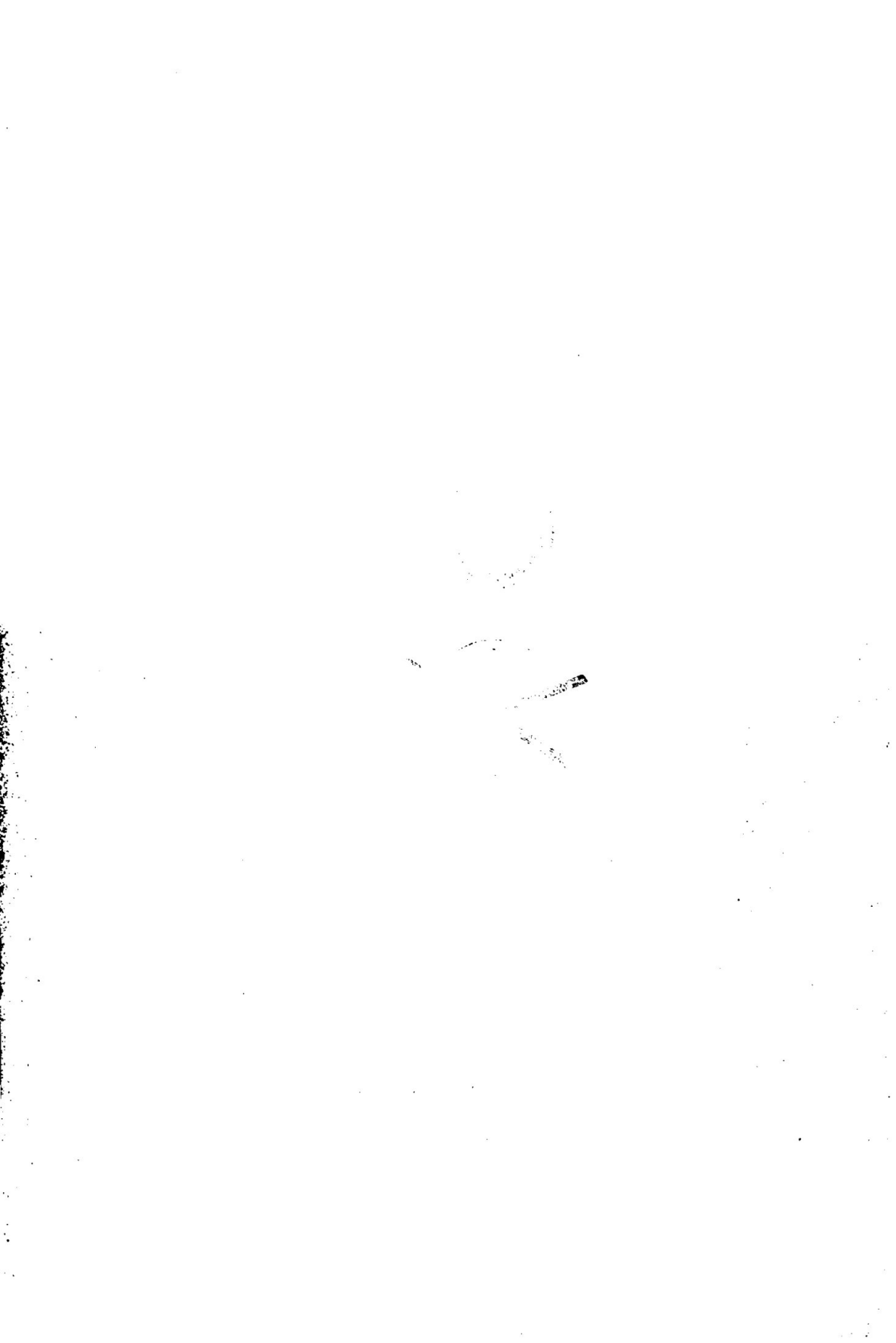
A környékbeli nép ajkán furcsa hagyomány él a pálos-rendi barátokról, melyet egy a templomromok közelében száraz gallyat sze-degető öreg asszony így beszélt el nekem:

— Valamikor réges régen más élet volt ezen a tájon is, a klastromban gazdag „fehér barátok“ laktak, a kiknek a kamrájuk

Váncza Emma fényképe után rajzolta Háry Gyula.

A diósgvár romjai.

mindig tönve volt élelemmel, pincézük meg finomabbnál finomabb borokkal, itt meg a kaszáló réteken falkákban legeltek a juhaik. Aztán azt is mondják, hogy az ilyen magam fajta „fehér nép“-nek sem igen volt tanácsos akkor tájba erre vetődni, kivált ha még fiatal is volt, meg szép is hozzá. Énnekem az édes anyám mesélgette eladó lánykoromba, mikor úgy feljöttünk ide a hegyre szénát gyűjtögetni, hogy gonosz „szerzet“ volt az valamennyi ha mindjárt pap volt is, mert a ki csak lány vagy asszony Mályinkából, Ó-Massára a hegyen át akart menni, azt mind elfogták, aztán bevitték a klastromba s mit tettek vele, mit nem, zsúp közé kötötték s elevenen megégették. Hanem aztán utoljára a jó Isten is megsokalta ezt a lelketlen dolgot, ménkövel süjtotta agyon őket, a klastromot, templomot pedig a villám felgyújtotta, porrá égett, úgy hogy csak a falak maradtak meg. A pincézük meg beszakadt s a sok drága fain bor mind ott veszett s azt beszélük, hogy talán még most is ott van.

A romoktól kelet felé egy kis forráskút közelében levő földhorpadást véli a nép a pincze egykori bejáratának, de nem meri ázni senki, mert „látása“ van az olyan embernek még fényes nappal is, ha arra vetődik. — Mi való a dologban, mi nem, azt nem tudjuk, van-e a fentebbi elbeszélésnek valami történeti alapja, mint a néphagyományok legtöbbszörének, de annyi bizonyos, hogy sokban hozzájárult e mese költéséhez a nép képzelő ereje is. A templomromoktól keletre eső sírdomb alakú nagy földhányásokról pedig azt vélik, hogy azokba a kolostor lakói a szerencsétlen sorsot ért nők tetemeit temették el.

A hely mindenesetre megérdemelné, hogy behatóbb kutatás alá vétessék, ki tudja, a letűnt időknek mily becses ereklyéi kerülnének ismét napfényre.

Végül pedig még fölmászhatunk a fensik déli párkányán kiemelkedő kis sziklacsúcsra, honnan gyönyörű kilátás nyílik az alattunk fekvő erdőshegyek csoportján túl, a kanyargó Sajónak völgyére, mely délen a nyílt alföldi rónaságba olvad bele, éjszak felé pedig tekintetünk elhat a sötétben kéklő Gömöri hegyekig, sőt tiszta időben el egészen a Kárpátok havasormáig is.

Ennyiben óhajtottam röviden megismertetni a helyet és környékét, mint egyikét hazánk azon legszebb tájú és legegészségesebb levegőjű vidékeinek, hol az állam újabb időben nyaralótelepeket akar létesíteni s ez által azon nemzetgazdasági szempontból is üdvös czélt óhajta elérni, hogy a lakosság egy része jövőben ne külföldi fürdőkön és nyaraló telepeken keressen üdülést drága pénzéért, hanem a természeti

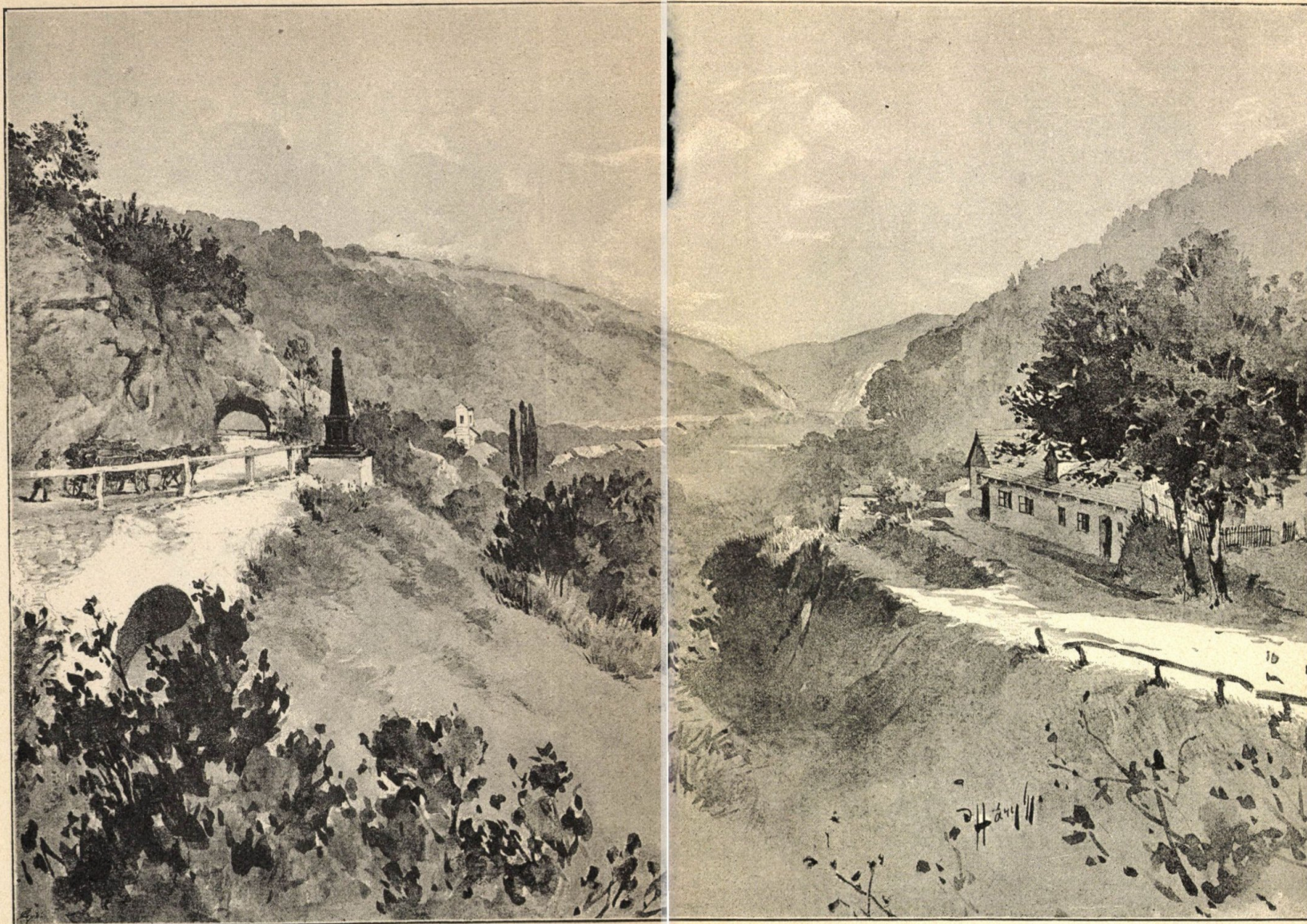

Szentképes fülke a hegyoldalon.

Pihenő az erdőben.

(Háry Gyula rajzai.)

Váncza Emma fényképe után rajzolta Hány Gyula.

A Hámori-völgy országútja, az alagúttal, s az Istvánmezeg 1847-ki látogatása emlékére emelt vasoszloppal.

szépségekkel gazdagon megáldott haza határain belől, még pedig lehetőleg olcsón.

Liptóban a *Lubochnai völgy* és Borsodban a *Hámori völgy* vannak e nyaraló telepektől kiszemelve, mint olyanok, melyeket az országos közegészségi egyesület is véleményes jelentésében e célra alkalmasnak mondott.

A Hámorban a nyaralók építésére a Szinva felső folyásának vidéke, az itt-ott sziklás és jobbára erdővel sűrűn benőtt *Fehér kőlapa*- és *Szt. István*-hegyek által alkotott észak-déli irányú völgy jelöltetett ki s hogy minél többeknek tétessék lehetővé a villák építése, az állam valóban nagyon kedvező föltételekhez köti a telkek elárúsítását. A föld \square ölet 12 és $\frac{1}{2}$ krajczárért adja, a villa építésére vállalkozót szerez, az építkezéshez szükséges anyagot, fát, követ, téglát, meszet, homokot 25% árleengedéssel árúsítja azoknak is, a kik a nyara házat saját költségükön építtetik. Az építés költségeinek több év át való kifizetését is lehetővé teszi megfelelő fedezet mellett. A vil terve f. évi április hó végeig a földmivelési minisztériumhoz jáva-hagyás végett bemutatandó, a hol bővebb felvilágosítást is adnak ez ügyre vonatkozólag. Ilyen stádiumban áll a nyaraló telepek ügye ma-napság, közeledik a terv már a megvalósításhoz. *Gróf Bethlen András* földmivelési miniszteré az érdem, kinek agyában ez eszme megszülemlett, s ha meg is valósul és a Hámori völgy szélesb körben lesz ismerős, mint ma, azt hiszem, sokan fogják Borsod édes szavú dalnokával, az ősz *Lévay Józseffel* elmondani, hogy:

Ez a zugoeska, hol most
Az én idóm telik,
Nekem való hely, ámbár
Költők nem hirtelik.

— — — — —
— — — — —

Csendes szerény világ ez
S talán vad egy kicsit,
De énnekem pihenni
Oly kedves mégis itt. —

(Liptó-Szt.-Miklós.)

Istvánffy Gyula.